

บันทึกนักเดินทาง

สำรวจพรรณไม้พม่า ณ อุทยานแห่งชาตินัตมาทัง

เรื่องและภาพ ปรัชญา ศรีสง่า

เรียบเรียง กาญจน์พล จัวงศ์ศิริ

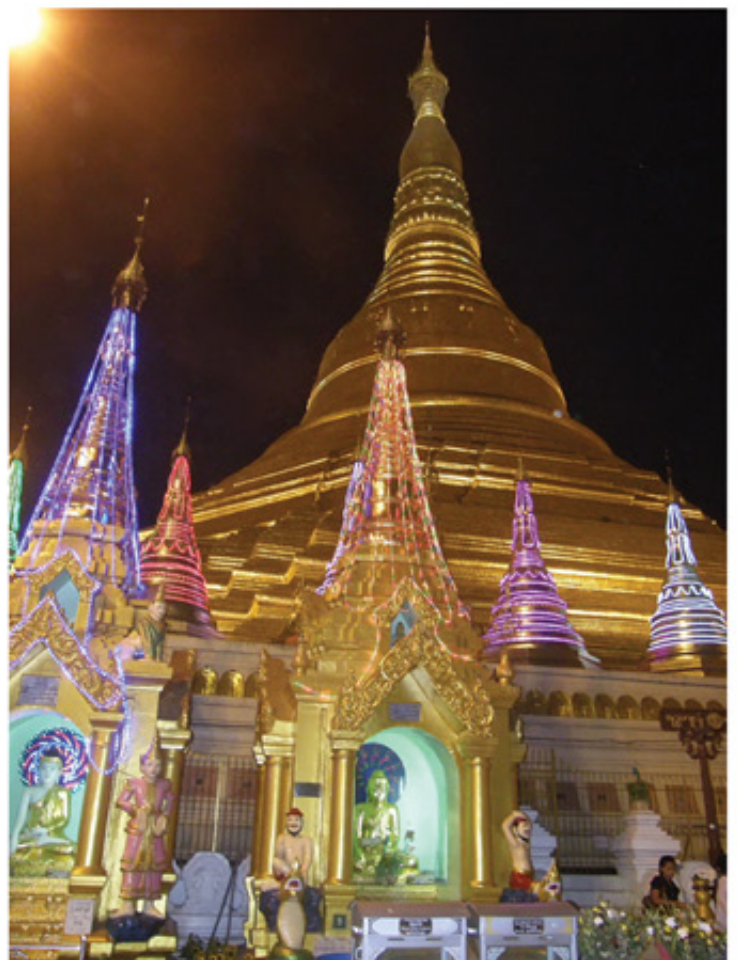

ประเทศพม่าหรือที่มีชื่ออย่างเป็นทางการว่าสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ประเทศเพื่อนบ้านของเรา เป็นประเทศหนึ่งที่ร่ำรวยไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งแร่ธาตุ อัญมณี ป่าไม้ ชนิดของพืชและสัตว์น้ำ และก๊าซธรรมชาติ อีกทั้งยังมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันพม่าเปิดประเทศต้อนรับนักลงทุนและนักท่องเที่ยวต่างชาติมากขึ้น กระแสการเดินทางมาเยือนพม่าหลังไหลเข้ามาเป็นเท่าทวีคูณจากประมาณสามแสนกว่าคนในปี 2554 และคาดว่าจะถึงหนึ่งล้านคนในปี 2555 นี้

ในด้านความหลากหลายของจำนวนชนิดพรรณพืชของประเทศพม่านั้นยังไม่มีตัวเลขที่ชัดเจน เนื่องจากการสำรวจชนิดพรรณพืชในพื้นที่ต่างๆ ยังไม่ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศการศึกษาและเก็บตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์ตรวจสอบชื่อชนิดที่ถูกต้องนั้นมีความจำกััด นักพฤกษศาสตร์ได้ประมาณจำนวนชนิดพรรณพืชของพม่าว่าน่าจะมีประมาณ 11,800 ชนิด สูงกว่าของประเทศไทยที่ประมาณว่ามี 10,000 ชนิด

ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ที่ผ่านมา ผมได้มีโอกาสเข้าร่วมการสำรวจพรรณพฤกษชาติของประเทศพม่า ณ อุทยานแห่งชาตินัทมาทัง (Natma Taung National Park) ภายใต้โครงการ Inventory and Research Program of the Useful Plants of Myanmar

ซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างกรมป่าไม้ กระทรวงสิ่งแวดล้อมและป่าไม้ ประเทศพม่า และสวนพฤกษศาสตร์มาคิโน Kochi Prefectural Makino Botanical Garden (MBK) ประเทศญี่ปุ่น โดยการสนับสนุนขององค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น Japan International Cooperation Agency (JICA) ครึ่งนี้นับเป็นครั้งที่สองที่ผมได้มีโอกาสไปสำรวจพรรณไม้ในอุทยานฯ แห่งนี้

เริ่มการเดินทาง

เช้าวันที่ 10 กุมภาพันธ์ เวลา 04.45 น. คณะสำรวจพร้อมกันที่ล็อบบี้ของโรงแรม เพื่อเดินทางไปสนามบินย่างกุ้ง มุ่งสู่เมืองบากัน (Bagan) หรือที่คนไทยรู้จักกันในชื่อพุกาม โดยใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง

เวลา 07.20 น. เราก็มายังสนามบิน Bagan Nyaung Oo เมืองบากัน นักวิชาการป่าไม้จากเมืองหลวงใหม่เนปีดอว์ (Naypyitaw) และล่ามชาวพม่าที่สามารถพูดภาษาอังกฤษและญี่ปุ่น มารอรับและร่วมเดินทางไปพร้อมกัน หลังจากการทักทายแนะนำตัว พวกเราช่วยกันลำเลียงสัมภาระขึ้นบนหลังคารถยนต์ขับเคลื่อนสี่ล้อจำนวน 3 คัน ซึ่งจะใช้เป็นพาหนะตลอดการเดินทาง สำหรับการเดินทางครั้งนี้คณะสำรวจของเราประกอบด้วยนักพฤกษศาสตร์และนักพืชสวนชาวญี่ปุ่นรวม 4 ท่าน นักวิชาการป่าไม้ชาวพม่า 2 ท่าน ล่าม 1 ท่าน และเจ้าหน้าที่อุทยานฯ 2 ท่าน ซึ่งจะรอเราอยู่ที่ทำการอุทยานฯ โดยมี ดร.คาซุมิ ฟุจิคาว่า (Kazumi Fujikawa) จากสวนพฤกษศาสตร์มาโกโน เป็นหัวหน้าคณะ

เวลา 17.30 น. รถของเราจอดพักที่เมืองซอ เมืองสุดท้ายในเขตมะกวย ก่อนที่จะเข้าเขตรัฐฉิ่น หลังจากแวะพักประมาณ 15 นาที รถจะวิ่งไต่ระดับความสูงจาก 500 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ไปที่ความสูง 1,300 เมตร คณะของเราหยุดอีกครั้งที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองกันเพเล่ เพื่อยื่นเอกสารในการเข้ารัฐฉิ่น หลังจากดำเนินการเรียบร้อยแล้ว คณะของเรามุ่งหน้าไปที่ Mountain Oasis Resort ซึ่งอยู่ที่ระดับความสูง 1,600 เมตร ที่จะเป็นที่พักของเราตลอดช่วงการสำรวจพรรณไม้ ณ อุทยานแห่งชาตินันทมาทัง ช่วงเดือนกุมภาพันธ์นั้นถือเป็นช่วงปลายฤดูหนาว อากาศเย็นสบายและค่อนข้างแห้ง อุณหภูมิยามค่ำคืนนั้นประมาณ 15 องศาเซลเซียส

เราออกเดินทางจากสนามบินเมืองบากัน ซึ่งอยู่ในเขตมันดะเลย์ (Mandalay Division) เวลา 08.00 น. สองข้างทางจะพบต้นตาลมากมายเรียงราย คณะของเราหยุดที่เมืองชุก (Chauk) เพื่อทำเอกสารผ่านเข้าเมืองในการเข้าเขตมะกวย (Mague Division) และรัฐฉิ่น (Chin State) ใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง หลังจากได้รับเอกสารเรียบร้อยแล้ว เราข้ามแม่น้ำอิรวดี ตามเส้นทางที่จะไปเมืองซอ (Saw) และต่อไปเมืองกันเพเล่ (Kanpetlet) ในรัฐฉิ่น ซึ่งเป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาตินันทมาทัง จากเมืองชุกถึงเมืองกันเพเล่มีระยะทางประมาณ 144 กิโลเมตร แต่ใช้เวลาในการเดินทาง 7-8 ชั่วโมงซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นถนนดินแดงหรือถนนลูกรังสลับกับถนนลาดยางซึ่งเป็นส่วนน้อย ระหว่างสองข้างทางเราผ่านทุ่งหญ้าป่าละเมาะ ป่าเบญจพรรณ และทุ่งนาเมื่อใกล้เข้าเขตเมืองซอ

อุทยานแห่งชาตินัตมาทัง

อุทยานแห่งชาตินัตมาทัง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศ อยู่ในรัฐฉิ่น ก่อนไปทางประเทศบังคลาเทศ มีพื้นที่รวมประมาณ 446 ตารางกิโลเมตร โดยมียอดสูงสุดที่เรียกว่า ยอดเขาวิกตอเรีย (Mt. Victoria) ซึ่งมีความสูง 3,065 เมตร ยอดเขาสูงสุดของพม่าชื่อว่า ฮากาโม ราซี (Mt. Hkhakabo Razi) อยู่ทางเหนือของประเทศในรัฐคะฉิ่น (Kachin State) มีความสูงถึง 5,881 เมตร สำหรับประเทศไทย ยอดเขาสูงสุดของเราคือยอดดอยอินทนนท์ ที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสูง 2,565 เมตร

เนื่องจากอุทยานแห่งชาตินัตมาทังมีพื้นที่ค่อนข้างกว้างและมีลักษณะภูมิประเทศค่อนข้างจำเพาะ ทำให้สภาพป่าไม้และชนิดพรรณพืชมีความหลากหลายสูง ที่ระดับความสูงต่ำกว่า 1,000 เมตร จะพบป่าเต็งรังและป่าเบญจพรรณ คล้ายกับในประเทศไทย ที่ระดับความสูงระหว่าง 1,000-1,800 เมตร จะพบป่าดิบเขาระดับต่ำ ส่วนที่ระดับความสูงระหว่าง 1,800-2,700 เมตร จะพบป่าดิบเขาระดับสูงและป่าสนสามใบ (*Pinus kesiya* Royle ex Gordon) และที่ระดับความสูง 2,700 เมตร ขึ้นไป จนถึงยอดเขาวิกตอเรีย

จะพบพุ่มหญ้าเขตอบอุ่น มีต้นก่อ (*Quercus semecarpifolia* Sm.) และกุหลาบพันปี (*Rhododendron arboreum* Sm.) เป็นพืชเด่นขึ้นกระจายเป็นกลุ่ม ส่วนพื้นล่างจะพบพืชล้มลุกเขตอบอุ่นขึ้นมากมายหลากหลายชนิด อาทิ พืชในสกุล *Bupleurum*, *Dipsacus*, *Gentiana*, *Potentilla*, *Primula*, *Ranunculus* และ *Viola* เป็นต้น

ยอดเขาวิกตอเรีย ที่ระดับความสูง 3,065 เมตร

สำรวจพรรณไม้

สำหรับในการสำรวจพรรณไม้ครั้งนี้ ดร.คาซุมิ ฟูจิการว่า ได้วางแผนการสำรวจเป็นอย่างดีให้ครอบคลุมสภาพพื้นที่ป่าต่างๆ ทั้งอุทยานฯ เถาที่จะทำได้ เราเริ่มสำรวจพรรณไม้ตั้งแต่เช้าของวันที่ 11 จนถึงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ตัวอย่างพืช 665 หมายเลข ได้ถูกเก็บในรูปของตัวอย่างอบแห้ง เพื่อนำไปศึกษาและตรวจสอบชื่อชนิดที่ถูกต้อง ในเบื้องต้นคณะของเราประมาณว่าน่าจะจัดจำแนกได้ไม่ต่ำกว่า 250 ชนิด สำหรับตัวผมเองนั้นค่อนข้างตื่นตาตื่นใจกับพรรณพืชในเขตอบอุ่นซึ่งพบไม่มากนักในบ้านเรา อาทิ พืชในสกุล *Buddleja*, *Cornus*, *Daphne*, *Eriobotrya*, *Leucosceptrum*, *Mahonia*, *Schisandra*, *Sorbus* และ *Taxus* เป็นต้น สำหรับนักพฤกษศาสตร์ชาวญี่ปุ่นเพื่อนร่วมคณะนั้นก็รู้สึกว่ตื่นตาตื่นใจกับพรรณพืชในเขตร้อนซึ่งพบทั่วไปทางภาคเหนือในบ้านเรา อาทิ เสี้ยวดอกขาว (*Bauhinia variegata* L.) ทองกวาว (*Butea monosperma* (Lam.) Taub.) ทองกวาวเครือ (*Butea superba* Roxb.) เครือออน (*Congea tomentosa* Roxb.) และหมามุ่ย (*Mucuna pruriens* (L.) DC.) เป็นต้น

1. *Daphne papyracea* Wall. ex Steud.
2. *Mahonia nepalensis* DC.
3. *Primula* sp.

4. *Taxus wallichiana* Zucc. var. *mairei* (Lemee & H. Léveillé) L. K. Fu & Nan Li.
5. *Buddleja macrostachya* Wall. ex Benth.
6. *Leucosceptrum canum* Sm.
7. *Viola* sp.
8. *Erigeron* sp.
9. *Pleione* sp.

เสร็จสิ้นภารกิจ

ช่วงบ่ายของวันที่ 22 กุมภาพันธ์ คณะ เก็บรักษาไว้ที่อุทยานฯ เพื่อเป็นข้อมูลในการของเราเริ่มรวบรวมตัวอย่างพืชที่ได้จากการ ศึกษาต่อไป
สำรวจและอบแห้งเรียบร้อยแล้ว มัดใส่กล่อง รุ่งเช้าของวันที่ 23 กุมภาพันธ์ คณะของเรา
พลาสติกเพื่อส่งกลับไปยังเมืองย่างกุ้ง เราได้ เราอาสาหัวหน้าและเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ที่
จัดทำบัญชีรายชื่อเบื้องต้นของพืชที่สำรวจ ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ ทำให้
พบและแยกตัวอย่างทั้งหมดไว้หนึ่งชุด การศึกษาสำรวจพรรณไม้ดำเนินไปได้ด้วยดี

เวลา 18.00 น. คณะของเราเดินทางมาถึงเมืองบากัน ซึ่งเราจะได้พักค้างคืนที่นี่
หนึ่งคืน เพื่อรอเครื่องบินเที่ยวเช้าจากบากัน
ไปยังย่างกุ้ง เราอาสานักวิชาการป่าไม้และล่าม
ชาวพม่า และขอบคุณสำหรับการทำงาน
ร่วมกันตลอดเกือบสองสัปดาห์ที่ผ่านมา

เมืองบากัน

บากัน (Bagan) หรือ พุกาม แหล่งอารยธรรมเก่าแก่ที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของพม่า ซึ่งสามารถนับย้อนหลังไปถึงศตวรรษที่ 11
เมื่อเริ่มสร้างจักรวรรดิแห่งแรกของอาณาจักรพม่าโดยกษัตริย์นอร์ธา ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์แห่งนี้ยังคงปรากฏ
ร่องรอยความเจริญครั้งอดีตให้เห็นผ่านทางทุ่งเจดีย์เก่า มากกว่า 2,000 แห่ง บนเนื้อที่ประมาณ 42 ตารางกิโลเมตร

ปัจจุบันบากันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่ที่สุดแห่งหนึ่งของพม่าที่
ควรไปเยือน ผมเป็นคนหนึ่งที่ไม่ว่าโอกาสในการชมความงามของ
แหล่งอารยธรรมนี้เช่นกัน แม้ว่าจะเคยมาเมื่อห้าปีก่อน สำหรับครั้งนี้
เครื่องบินที่เราจะใช้เดินทางกลับไปยังย่างกุ้ง กำหนดออกประมาณ 9.00 น.
คณะของเรานัดหมายกันเวลา 05.30 น. เพื่อไปชมเมืองเก่าบากัน

รถตุ้มมารับพวกเราตรงเวลา เรามีเวลาประมาณสองชั่วโมงในการ
เยี่ยมชม 07.30 น. จะต้องกลับไปที่โรงแรม เพื่อนำสัมภาระไปสนามบิน
ภาพอาทิตย์ขึ้นยามเช้าเหนือทุ่งเจดีย์เมืองบากัน ยังคงเป็นภาพที่
ประทับใจไม่ลืมเลือน หากท่านได้มีโอกาสมาประเทศพม่า อย่าลืม
แวะมาบากัน

เมืองหลวงเก่าอย่างกุ้ง

เวลา 11.00 น. ของวันที่ 24 กุมภาพันธ์ เราได้กลับมาย่างกุ้งอีกครั้งเพื่อจัดการตัวอย่างพืชที่ได้จากการสำรวจ ณ อุทยานแห่งชาตินันทาทัง ซึ่งตัวอย่างจะมาถึงโดยทางรถยนต์ในวันนี้ พรุ่งนี้คณะของเราจะทำการตรวจสอบตัวอย่างอีกครั้ง ก่อนที่จะแยกย้ายกันกลับประเทศเพื่อปฏิบัติการกิจตามเดิม เมื่อมาย่างกุ้งแล้วหากไม่ได้ไปนมัสการพระมหาเจดีย์ชเวดากองนั้นคงกระไรอยู่ คำคินนี้

คณะของเรานัดหมายที่จะไปเยี่ยมชมและสักการะ เมื่อเดินทางมาถึง ภาพพระมหาเจดีย์ชเวดากองที่ปรากฏตรงหน้านั้นใหญ่โตอลังการมาก เด่นเป็นสง่ากลางเมืองย่างกุ้ง บริเวณองค์พระมหาเจดีย์คลาคล่ำไปด้วยผู้คนทั้งชาวพม่าและนักท่องเที่ยว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเคารพเลื่อมใสและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง

บทส่งท้าย

แม้จะดูเหมือนว่าประเทศพม่านั้นหยุดนิ่ง ปราศจากการติดต่อกับภายนอก วันนี้หลังจากที่หลั้มาร่วม 30 ปี พม่าเปิดประเทศอีกครั้ง กระแสการลงทุน ธุรกิจการค้า และการท่องเที่ยว ต่างพัดพามายังประเทศแห่งนี้ ประเทศไทยซึ่งตั้งอยู่กึ่งกลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีพรมแดนทางธรรมชาติใกล้ชิดกับพม่ากว่า 1,800 กิโลเมตร คงมีโอกาสดีๆ ในหลายเรื่อง

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ เวลา 07.30 น. ผมนั่งรถที่ล๊อบบี้ของโรงแรมเพื่อเดินทางไปสนามบินย่างกุ้งกลับประเทศไทย เพื่อนร่วมคณะมารอส่ง เราอำลาและขอบคุณซึ่งกันและกัน หวังว่าวันหนึ่งอาจจะได้มีโอกาสกลับมาร่วมสำรวจพรรณไม้ที่พม่าอีกครั้ง

ขอขอบคุณองค์การสวนพฤกษศาสตร์ สวนพฤกษศาสตร์มาโกโน ICA และกรมป่าไม้ ประเทศพม่า ทุกครั้งที่เดินทางผมรู้สึกว่าได้รับประสบการณ์เพิ่มใหม่ตลอด สำหรับการเดินทางครั้งนี้ก็เช่นกัน

